

LÖPUKÖ/LEUSA NA UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS I KUTUK NA BARI.

KWEJA ADI PETESI/KWEYESI TI TOĐIRI/ĐEKESI TI ŋutu I KAK BUKULUNŋ.

KWEJA ADI

Denet nagwon adi kugga ko tojojo na đekesi ti ŋutu liŋ nagwon bain titiki ŋutu. Kona kwe ŋutu ti mede/’baŋ logwon gwođiet na tolien, tođiri ko taliŋ i kak ’bukuluŋ.

KWEJA ADI

’Bakan na yenet ko laundya na tođiri na ŋutu aje jondia konesi narok nagwon aje toworja yeyesi ti ŋutu. Kona kwe đurökin na kune đekesi kwekindya adi anyen ŋutu liŋ ryeju tolien na jambu ko yenet ko yupet töki ko tolien akwe na kujönö ko đekesi aje tokoro gwoso yenet duma na ŋutu i piritön ti kak.

KWEJA ADI

Đedekarikin adi ŋutu ködyö ti ridiki anyen đekan ŋaret i diŋitan na gwusulak na ti tndu ŋutu i renya na saresi ti miri karudanit ko kasasanyanit kogwon đekesi ti ŋutu ködyö gagaya ko saresi ti putet.

KWEJA ADI

Đedekarikin parik i đilikindya na đurjö na tojulin i kiden na ŋutu logwon nyanyar gwon i pirit gelen ko ŋarju konesi na gelen.

KWEJA ADI

Ködyö đedekarikin adi ti ŋutu gwe ko tođurjö na gwiliŋit ko tojulin ko jurön.

KWEJA ADI

Laŋet na jurön lomomorja i saresi kase lo peta i kwekindya na yupet i đekesi ko ’bulit na ŋutu i tojojo na ŋutu lyan ko wate adi se agi ködyö tindu riŋit i tođurjö i pirit na gelen gwiliŋit lo’but i tolien duma.

KWEJA ADI

Yeyesi na morja ti kine đekesi ko tolien gwon ’bulit duma ko ati denesi ti kine ŋo nagwon a yukwe kine.

SOŋLNANA NYENAGWON.

Ŋina momoret duma tokorju ŋina kweyet na tođurjö na đekesi ti ŋutu liŋ i kak ’bukuluŋ gwon a temet na konaki i morja liŋ i jurön liŋ tojo ko đutet. Karen ŋutu ko karen mugun na laŋet kepekep ŋina tokoret diŋitan liŋ i kwe anyen tindu riŋit duma na todindyö ko todinet anyen todindyö kuket na kine đekesi. Toliŋ ko temet na đurjö i Iukata ko nakaŋo na jur anyen gaju gwon nase i kak ’bukuluŋ ko anyen jonga đekesi ko time nase ko laŋet na kilo jurön ko ’börök kase ako ŋutu logwon gwon kase i saresi.

1.

Ŋutu liŋ a yuŋwe kana, jojo i tođiri ko đekesi ko ti se tokitaki ko ’börök ko mulökötö lo toluŋaseran. Se a đoka ko denet na kulya na’but ko narok.

2.

Karen ŋuto a ’buruki đekesi liŋ ko tokoret ’bak nyunyumbö i gwearijin kađekađe gwoso adi: ’Boriköt, Kutuk ko Yupet/Yubö.

I.aŋet kode kunie yeyesi ti lukata kode suluwet na gwolon, toro’bo kode kulye gwearijin i juýu na kine nene gelet ködyö ti kona kwön kode i kiden na laŋet na miri na kaŋo kode jur, kode gwon a luwitöt, yiýiniki, ’bain đeba mugun kode gwon ko denesi ti tolien.

3.

Karen ŋuto ködyö kata ko tođiri na gwiliŋit adi gwon jörun ko tolien na gaya na ŋutu.

4.

Lele ŋuto ködyö ti bulö d’epa a đupiet kogwon tođupien kode tugwörö a đupiet, kine konesi ködyö ti bulö konaki ŋutu i gwearijin kase kađekađe kwön.

5.

Lele nuto ködyö ti bulö tiki i miyesi kode ðepet loron logwon ti temakindya i gwiliñit lo ntu kode riñet nagwon körju mugun na ntu.

6.

Karen nuto ködyö kata ko toðiri i karen jur ko i karen pirit i komoñ na saret.

7.

Ntu liñ agi gwon jojo kode ti nyunyumö i komoñ na saret lo miri. Lepen ködyö agi gaya jojo ko saret. Ntu liñ ködyö gwon ko gayet nageleñ 'bak nene nyunyumet kode laña na kilo saresi töki kode konesi nagwon ti temakindya i kebbu na saret lo jur.

8.

Karen nuto ködyö gwon ko toðiri na kiko lo rigwo ko lañet na rigwo ðuñet na putesi i kenesi na laño saresi ti toð'iri na ðekesi ti ntu logwon a tiki nye ko saresi kode saret lo jur.

9.

Lele nuto ködyö ti bulö moka 'bakan na saret, rereka kode riköji kaño kanyit i jur.

10.

Karen nuto ködyö agi gwon ko tojojo i putet ko ti yiñani yiña ko ntu ti jur ko ködyö ti kaðuñök ti putet kulo gwe a luwi i lañet nase ködyö na kaðuñök. Ti nyunyumbö, kujönö miri. Ti ðuñgö na putet gwe i denet na toðiri ko kepesi narok nagwon mokani ntu.

11.

Karen nuto lo moka adi a torondya agi ködyö ti luñu a katoronyanit tojo ko lopen a ðuñöki putet lo liliya ko ntu lojore, nagwon kweja adi nye a ryö gayesi liñ i putet Ionyit. Lele nuto ködyö ti luñu a katoronyanit i karin toronyet, ko kunie ti kunie toronyesi na kona kinu a ðuñöji kano. Ko köti i saret lo köji ko Io kaño jambu adi lele saret lo pömöni lele ntu ködyö ti bulö riðiki i lewudya na ñilo saret logwon gwon i kitarikin lu.

12.

Lele nuto ködyö ti bulö riðiki i lwönö kanyit kweja adi lubbö ko lele nuto kadi 'bak pija kode kendya na manini na lege, kode lyöggü na kukuwet ko gwiliñit lo'but. Karen nuto agi ködyö gwon ko toðiri na gaya ko saret, ko lele nuto a 'belengu lele lo kilo saresi.

13.

Karen nuto ruköki tolien na wörö ko siða i lokokoritan ti lukata na köjinö kaðekaðe. Karen nuto a 'buruki i köyu na jur töki bubulö yitwe bot 'bak tenet.

14.

Karen nuto a ruköki i pija kode i siða kana i kulye jurön anyen gagaya. Kine dekesi ti bulö ruköki kode luñu i diñit na ðuñöki na putet i tugwakan ko 'bain pondya i toron na lañet na ðebba jur kode i saresi logwon ko tukaðe ko saresi titeñ na momoret na jurön.

15.

Karen nuto a ruköki i gwon ko jur lonyit kode gwuluyet na jur lonyit. Lete ntu ti bulö riðiki. renyaki i lopuködu na mugun i karen jur lo ðeggi nye.

16.

Ntu lyan ko wate logwon aje ðurjö 'bakan na kuniye tegesi, ko ati kotumit nanyit kode gweyari kode ti yupet ködyö bubulö yema kode yemba anyen ryendu mede. Se ködyö gwon ko ðekesi kase jojo anyen bubulö toyem i diñit yemet kode na reyan. a) Yemet tuñ kaðe bubulö kona i ðekesi ti kilo logwon yöñö kondya mede kulo (toyem) b) Mede ködyö a ño nagwon nUN lo gweja ko agi ködyö gwogwon, ko a lañet naðit najur kode köji ko ködyö gagaya ko köji kode ko jur 'bukulun

17.

Karen nuto kata ko toðiri nagwon bubulö gwon ko toro'bo kanyit kode töki bubulö gwon i momoret ko kulye. Lele ntu ködyö ti bulö ryaka kode joñari toro'bo kanyit kaño 'bak saret.

18.

Karen nuto ködyö gwon ko tolien na yeyesi kanyit, ko lepen yöñö kondya nyo kweja adi tenet 'bain bubulö yeyeju ño na'but ko narok ko nye a ðeggi konye töki bubulö torukökindyö ntu ko

kulye i pirit nagelen kweja ad i todinesi, konesi, moyu, kode kwakwaddu.

19.

Karen nuto a 'buruki i jondya kode i kwekindya na ntu yeyet nanyit ko ntu kata, ko bubulö jambu 'bak tejet. Kine dekesi kode 'burusi morja ko 'burit kweyet na yeyet 'bakan na tejet kode kakalet ko lele nuto pija, wuju, kode lelenaki na kulya ko lele ntu kode yeyet ko nene mugun kalayianit 'bayin na dendya na lokokori.

20.

Karen nuto a 'buruki kode bubulö kondya kode lungu momoret ko taling 'bak mörö. Lele ntu ködyö ti bulö riköji kano i nene mugun na momorja anyen timundya kulyajin, nye ködyö ti bulö jonga i nene mugun nagwon yeyesi kase ti morja.

21.

Karen nuto agi ködyö kikita i miri lo jur lonyit i lukata na miri kode wulundyö ntu logwon gwoḁan kase i karen i lukata na miri, a) Karen nuto a 'buruki i ryeju na naresi ko a ti biya i kadi na wini kode todinesi 'bakan na nyunyumbö kode gelesi kanyit i jur. b) Dekesi ti ntu ködyö gwon a yenet na miri. Ko nina kaḁe bubulö meta kode time ko gayesi ko toḁiri na wulet na kona ko ntu liṅ ti jur gwon kweja adi kona ko beiembele. Kode (ntu gelen a belebele gelen) 'bak nyönyöḡḡu.

22.

Karen nuto gwoso lele lo laṅet agi ködyö gagaya ko miri. Ko ködyö meta i konesi ti miri ko i tojulin na miri ko kulye jurön i saret lo momoret kode tukwöryönjin ti jurön kad'ekaḁe adi toro'bo gwiliṅit ko dekesi ti keryat logwon ti ḁumaji kano anyen buya tolien na ḁurjö nanyit.

23.

Karen nuto agi ködyö kondya kita na deket nanyit ko ti pirit kitayet na gwe i deket nanyit ko na kita ko ti gayet na 'bakan na kita gwe kata i jur. a) Karen nuto ködyö gwon jojo i kwe na kita i jur ko köti tojojo na ropet na kita, i kitayesi ködyö nagwon jojo ko kona ko ntu kaḁekaḁe. b) Karen nuto logwon kikita ködyö yiyiniki köti ropakini ropet na kita nanyit. Nagwon kweja adi tetemakindya i gwon na ntu kode yalet na ropet ködyö titiki ko bubulö. Ko ti kiko lo gayiri kakitak gwe kata, gwoso adi pirit tokelet kode todinet. c) Karen nuto ködyö bubulö lupöki kode gweyundya na mugunya kagayak ti kakitak anyen gaju dekesi ti kakitak.

24.

Karen nuto ködyö gwon ko ḁiṅit na kita ko ḁiṅit na yukan kode ḁiṅit na birye. Ko töki ḁiṅit kitayet ködyö tetemaki ko perok ti yukan logwon roropa.

25.

Karen nuto ködyö siḁa i gwiliṅit lo tetemakindya, kweja adi dekesi kanyit ködyö ti bulö yöḡḡu lepen gwoso i kelan, gwon na mede 'bura 'bak sasanyesi gwoso ti kinyotot, bonggo, wini, mede kode kuniye dekesi ti gwiliṅit lo ntu ko gayet töki ko ati 'bakan na kita, gilö kata, karu'be, dongga, kode kuniye ti pirit ko i ḡo nagwon a gandu dekesi ti ntu. Wate ko lupudyet agi ködyö gagaya ko ḡanarakiki. ḡwajik lupudyet liṅ logwon yuḡwe kano na yemet (tolup) agi ködyö ryeju ruruket ko gayet jojo 'bakan na koresi kode gelesi kase kiden.

26.

Karen nuto ködyö totodinö kanyit i jur ko ködyö todinesi kune gwon kana 'bak ropet biya parik suluet na todinö (primary school) kogwon nina deḁekarikin i saret. Ko agi ködyö tiki ko riṅit i ntu liṅ. Todinesi ti kita na könin ko ti koḡon na kwe gwe kata i keniya liṅ ko töki ryeni ko ntu liṅ ti jur. a) Todinesi ködyö gwon i dekesi ti ḁurjö na yeyesi ti ntu ko ti toḡoyu na kugga na toḁiri ko tolien na ntu i pirit na gelen. Ko ti toḁure yingga ko julin i kiden na jurön liṅ, kweja adi kotumitön kode i yupesi ko köti i konesi ti laṅet na jurön lo momorja anyen tindu taliṅ i gwon ko ntu kiden. b) Karurukak kode ko monye ko ḡote ködyö logwon a ḡerot i wulundyö na kiko lotodinöri ḡwajik kase.

27.

Karen nuto ködyö kondya ḡo ti keri lonyit i deket naynit ko ntu kanyit kiden anyen ryendu 'bulit na ḡo na teten se kune, töki anyen ḡarju seko ḁurjö na mugun na koḡon na dendya na gweyarijin ti ḡo ti kak liṅ. Karen ntu ko toro'bo kanyit i jur kata ködyö gagaya ko se ködyö gaya jojo 'bak nene gelet.

28.

Ti gwilingit lo karen nuto gwe i ruket lo saret lo jurön liṅ ti kak anyen todiri ko tolien nagwon köju aje tokuruki nuto na kukure ko nuto i gwilingit lose.

29.

Karen nuto ködyö agi kikita i jur ko ködyö ti kondi kita nagwon temakindya i koṅon nanyit anyen nye bubulö ḍurjö kanyit i gwilingit. b) Anyen nuto bubulö dendya adi tolien ko d'ekesi ti nuto a kuka, tuṅ kaḍe ko gwilingit lo nuto a lo'but kanyit i jur. Töki ko nuto wulundyö kimak kase ko 'börik kase. c) Tuṅ kaḍe kine ḍekesi ko tolien na nuto i kikolin liṅ konani i saret lojurön lo momorja anyen tokorju kilo saresi. Kweja adi konesi ti nuto ködyö gwon 'bak nene tukade kokilo saresi.

30.

Nene ṅo 'bain nagwon kakadelo i ṅina manini, ko saret logwon kekepo ko jurön liṅ, laṅetan, nuto logwon kita kitayesi kase, kode kondya saret logwon anyen langgu kode körju nene na kine ḍekesi kode tolien nagwon a 'beron peta i diṅit na tokoroni se na.

Translated by (a lopukö ko)

Sebur Anthony Lodu & Gordon Lucy Kiden.

Denet nagwon adi kugga ko to jojo na ḍekesi ti nuto liṅ nagwon 'bain tiki nuto ko lele nuto, töki tibulö joṅa kaṅo ko lele nuto.